

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Irena LIPOWICZ

RPO-665665-I/II/MO

00-090 Warszawa   Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77   Fax 0-22 827 64 53

Warszawa, *14. 11. 2011*

Pan
Bogdan Klich
Minister Obrony Narodowej
ul. Klonowa 1
00-909 Warszawa

Szanowny Panie Ministrze

Rzecznik Praw Obywatelskich powziął informację o przedstawionej przez Prokuratorię Generalną propozycji wypłaty zadośćuczynienia w kwocie po 250 tysięcy złotych dla członków rodzin ofiar katastrofy smoleńskiej. Jednocześnie jednak treść komunikatu prasowego, który pojawił się na stronach internetowych Ministerstwa Obrony Narodowej w dniu 23 stycznia 2011 roku, wywołuje pewne wątpliwości. W komunikacie tym podaje się, że Ministerstwo jest gotowe do rozmów w sprawie ugód na drodze sądowej z rodzinami ofiar katastrofy samolotu CASA, jednak stanowisko Ministerstwa musi w tej sprawie uwzględniać obowiązujący stan prawny. Jak uzasadniono, „W dniu wypadku samolotu CASA nie obowiązywały bowiem odpowiednie artykuły Kodeksu Cywilnego, które można zastosować w przypadku ugód zawieranych z rodzinami ofiar katastrofy smoleńskiej z 10 kwietnia 2010 roku.”

Do Rzecznika Praw Obywatelskich napływają skargi obywateli, dotyczące przedstawionej przez Prokuratorię Skarbu Państwa propozycji wypłaty zadośćuczynienia w kwocie 250 tysięcy złotych członkom rodzin ofiar katastrofy smoleńskiej. Skarżący, powołując się na konstytucyjną zasadę równości obywateli, w tym równości wobec prawa, żądają podjęcia przez Rzecznika interwencji i wyjaśnienia, dlaczego członkowie rodzin ofiar innych wypadków czy katastrof, za które odpowiedzialność ponosi również Skarb Państwa, podobnych propozycji nie otrzymały. Jako przykłady skarżący powołują sytuacje członków rodzin osób, które zginęły w katastrofie lotniczej samolotu CASA, czy też w czasie pełnienia służby w trakcie misji wojskowej (Afganistan, Irak), sierot po oficerach zamordowanych w Katyniu, czy też po tych, którzy zginęli w różnych

wypadkach. Skarżący w przedmiotowej sytuacji dostrzegają naruszenie zasady równego traktowania wszystkich obywateli.

Rzecznikowi Praw Obywatelskich znane jest też stanowisko Prokuratury Generalnej Skarbu Państwa z doniesień prasowych, w których wyjaśnia się, że decydującym argumentem o przyjęciu proponowanej propozycji jest obowiązujący od dnia 3 sierpnia 2008 r. przepis art. 446 § 4 Kodeksu cywilnego. Stanowisko to jest wobec tego analogiczne do przywołanej wyżej opinii Ministerstwa Obrony Narodowej. Nie do końca jednak jest jasne, czy wyklucza to zdaniem Ministerstwa i Prokuratury Generalnej Skarbu Państwa możliwość przyznania zadośćuczynień rodzinom innych ofiar, czy też jedynie prowadzone będą rozmowy zmierzające w kierunku zadośćuczynieniu ich roszczeniom.

Powołany przepis wprowadził zmianę polegającą na wyraźnym uregulowaniu podstawy dla zasądzenia dla najbliższych członków rodziny zmarłego odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę. Wprowadzenie tego przepisu nie może być jednak interpretowane w ten sposób, że w poprzednim stanie prawnym, tj. przed wejściem w życie art. 446 § 4 K.c, nie obowiązywały regulacje umożliwiające domaganie się przez pokrzywdzonych członków rodziny zmarłego zadośćuczynienia w przypadku wyrządzenia im krzywdy wskutek śmierci najbliższej osoby w wyniku uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia.

Przytoczyć należy w tym miejscu wypowiedzi doktryny oraz zapadłe orzeczenia uznające prawo do zadośćuczynienia osobom najbliższym zmarłemu, w stanie prawnym obowiązującym przed nowelizacją art. 446 K.c. Możliwość naprawienia krzywdy osoby najbliższej osobie zmarłej przez odwołanie się do naruszenia dobra osobistego jakim jest „uczucie miłości rodzinnej” na podstawie art. 448 K.c. dopuszcza A. Mączyński, *Zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę spowodowaną naruszeniem dobra osobistego. Geneza, charakterystyka i ocena obowiązującej regulacji* (w:) *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, Zakamycze 2004, s. 252; także K. Zawada, *Roszczenia o przeniesienie własności. Roszczenia o przeniesienie własności urzędzeń przesyłowych, służebność przesyłu oraz zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę w świetle projektowanej nowelizacji kodeksu cywilnego*, *Kwartalnik Prawa Prywatnego* 2007, z. 3, s. 846. Wskazać należy również głosy w doktrynie upatrujące możliwość dochodzenia naprawienia szkody w wyniku doznanego

rozstroju zdrowia, co stanowi już szkodę bezpośrednią dla osoby najbliższej, np. rozstrój zdrowia wywołany śmiercią osoby bliskiej na podstawie art. 446 - tak A. Szpunar, *Odszkodowanie za szkodę majątkową. Szkada na mieniu i osobie*, Bydgoszcz 1998 s. 166; obszerniej przedstawia głosy doktryny w tej kwestii J. Matys, *Model zadośćuczynienia pieniężnego z tytułu szkody niemajątkowej w kodeksie cywilnym*, Oficyna 2010, wersja elektroniczna Lex; rozdział 4 podrozdział 3 pt. „Zadośćuczynienie najbliższym członkom rodziny zmarłego z tytułu szkody niemajątkowej (art. 446 § 4 k.c.)”

Możliwość przyznania zadośćuczynienia najbliższym osobom zmarłego przewidział Sąd Najwyższy już w wyroku z dnia 8 maja 1969 r., w którym stwierdzono, że „Jeżeli członek rodziny dozna na skutek silnego wstrząsu psychicznego spowodowanego tragiczną śmiercią osoby najbliższej znaczniejszych zmian w stanie zdrowia, to zachodzą przesłanki do zasądzenia na jego rzecz odszkodowania przewidzianego w art. 446 § 3 k.c.” (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 1969 r., II CR 114/69, *OSNC 1970/7-8/129*). Można wskazać także inne orzeczenia sądowe, w których sądy przyznały możliwość domagania się zadośćuczynienia na podstawie art. 445 § 1 K.c, np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 9 grudnia 2004 r., II AKa 306/04, w którym sąd stwierdził, że „niezależnie od sytuacji procesowych określonych treścią § 3 art. 445 kc, osoby najbliższe nieżyjącego pokrzywdzonego opierając się na dyspozycji art. 445 § 1 kc władne są dochodzić skutecznie roszczeń z tytułu zadośćuczynienia również w trybie przewidzianym w art. 46 § 1 kk.” (OSA 2005/12/88), czy też wcześniejszy wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 29 listopada 2000 r., I ACa 882/00, w którym stwierdzono, że "w razie wstrząsu psychicznego wywołanego śmiercią osoby bliskiej w wypadku komunikacyjnym, przesłanką roszczeń odszkodowawczych z art. 444 i roszczenia o zadośćuczynienie pieniężne z art. 445 § 1 k.c. jest wykazanie, iż poszkodowany - wskutek śmierci osoby bliskiej - doznał rozstroju zdrowia kwalifikowanego w kategoriach medycznych jako choroba psychiczna, nie jest natomiast wystarczające wykazanie takich następstw w sferze psychicznej poszkodowanego, które zazwyczaj łączą się ze śmiercią osoby bliskiej: uczucie smutku, przygnębienia, żalu i innych negatywnych emocji" (*Transformacje Prawa Prywatnego 2002*, nr 4, s. 107).

Jednoznacznie natomiast kwestię tę przesądził Sąd Najwyższy w dwóch niedawnych orzeczeniach, tj. w wyroku z dnia 14 stycznia 2010 r. (IV CSK 307/09, *OSNC-ZD 2010/3/91*), w którym stwierdził, że „Spowodowanie śmierci osoby bliskiej przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 116, poz. 731) mogło stanowić naruszenie dóbr osobistych najbliższych

członków rodziny zmarłego i uzasadnić przyznanie im zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c." oraz w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2010 r. (III CZP 76/10 LEX nr 604152), w której potwierdził powyższe stanowisko, uznając, że „Najbliższemu członkowi rodziny zmarłego przysługuje na podstawie art. 448 k.c. w związku z art. 24 § 1 k.c. zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę, gdy śmierć nastąpiła na skutek deliktu, który miał miejsce przed dniem 3 sierpnia 2008 r.”.

Mając na uwadze powyższe, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001 Nr 14, poz.147 ze zm), uprzejmie proszę Pana Ministra o przedstawienie w niniejszej sprawie wyjaśnień i ustosunkowanie się do wskazanych wyżej zarzutów skarżących. Będę wdzięczna również za informacje, czy w przypadkach, w których aktualnie obowiązujący przepis art. 446 § 4 K.c. nie może znaleźć zastosowania, zostaną przedstawione rodzinom osób, za śmierć których odpowiedzialność cywilną ponosi Skarb Państwa, propozycje wypłaty odpowiedniego zadośćuczynienia.

Łowis wyney srowdu

Jene Jjgom

Do wiadomości:

Pan
Marcin Dziurda
Prezes Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa
Główny Urząd Prokuraturii Generalnej
ul.Hoża 76/78
00-682 Warszawa